

Partrust: het faillissement van een piramidefonds met uitlopers naar Zuid-Amerika

TvI 2023/21

In mei 2009 viel het doek voor Partrust. Kort daarvoor werd Partrust door de Autoriteit Financiële Markten als 'piramidefonds' aangemerkt omdat tot driekwart van de inleg van nieuwe beleggers als rendement aan eerdere investeerders bleek te worden uitgekeerd.² Curatoren Leo Luchtman en Bart Louwerier vertellen ons over de bijzondere uitdagingen die de afwikkeling van het faillissement van Partrust met zich bracht, waaronder de exploitatie van een teakhoutplantage in Costa Rica en een bosbouwconcessie in Guyana, een (erg) gebrekkige informatievoorziening en een bestuurdersaansprakelijkheidsprocedure die liep tot aan de Hoge Raad en terug.

1. Inleiding

Partrust Beheer B.V. ("Partrust") was een vennootschap die zich bezighield met het uitbaten van een beleggingsfonds. Op haar hoogtepunt beheerde Partrust circa 30 miljoen euro voor 240 beleggers, die allemaal minimaal 50.000 euro investeerden. Partrust bood deze beleggers de mogelijkheid te investeren in een bosbouwconcessie (een vergunning die betrekking heeft op een bepaald gebied) in het Zuid-Amerikaanse Guyana en een teakhoutplantage in Costa Rica. De door Partrust aan haar beleggers voorgespiegelde rendementen bedroegen tussen de 7 en de 18 procent.³

In april 2009 besloot de Autoriteit Financiële Markten ("AFM") Partrust een last onder dwangsom op te leggen omdat het bedrijf niet voldeed aan de verplichting om essentiële informatie aan haar beleggers te verstrekken. Dit was de eerste keer dat de AFM ingreep bij een instelling die zich bezighield met de verkoop van beleggingsproducten met een inleg van 50.000 euro of meer.⁴ Deze instellingen vielen eerder niet onder het reguliere AFM-toezicht, maar sinds oktober 2008 bood de Wet oneerlijke handelspraktijken de AFM de mogelijkheid een dwangsom op te leggen

bij misleidende informatie.⁵ Tegen de beschikking van de AFM werd door Partrust geen bezwaar aangetekend, terwijl zij ook niet aan de opgelegde last voldeed.

Een maand later werd Partrust failliet verklaard, nadat eerder surseance aan haar was verleend. In deze bijdrage staan wij stil bij enkele bijzonderheden van dit faillissement.⁶ Wij gaan achtereenvolgens in op de structuur van Partrust (paragraaf 2), de aanvang van het faillissement (paragraaf 3), de exploitatie van de houtconcessie in Guyana en de teakhoutplantage in Costa Rica (paragraaf 4), en het verloop van de belangwekkende bestuurdersaansprakelijkheidsprocedure (paragraaf 5). Wij sluiten af met een terugblik van curatoren en met enkele lessen die volgens hen geleerd kunnen worden uit het faillissement van Partrust (paragraaf 6).

2. De structuur en geschiedenis van Partrust

Het op 26 oktober 1999 opgerichte Partrust was een in Breda gevestigde vennootschap die zich bezighield met het aantrekken van gelden op de openbare markt door middel van door haar uit te geven obligaties. De ingelegde gelden zouden worden belegd in door Partrust geselecteerde ondernemingen, waaronder de in de inleiding beschreven concessie in Guyana en een plantage in Costa Rica. De aandelen in Partrust werden gehouden door Partrust Holding B.V., wiens aandelen op hun beurt werden gehouden door SWP Holding B.V. ("SWP"). De naam van laatstgenoemde holding wordt verklaard door de namen van de uiteindelijke aandeelhouders van SWP: de heren S., W. en P.

De aangetrokken gelden werden door Partrust deels belegd via SWP. SWP verstreekte leningen aan verschillende vennootschappen in Costa Rica en Nederland. Van deze vennootschappen waren de heren S., W. en P. veelal eveneens (indirect) aandeelhouder. Zo waren S., W. en P. via Costa Ricaanse houdstermaatschappijen in drie gelijke delen aandeelhouder van de Costa Ricaanse vennootschap Ecogarrant Nederlandse Bosbouwmaatschappij S.A. ("Ecogarrant"), die 60 procent van de aandelen hield in de Guyanese vennootschap Forest Enterprises Limited ("FEL"). FEL was eigenaar

1 Gelieve dit artikel aan te halen als: J.M.W. Pool & B.T. Berends, 'Partrust: het faillissement van een piramidefonds met uitlopers naar Zuid-Amerika', *TvI* 2023/21. Jessie Pool is universitair docent ondernemings- en insolventierecht aan de Universiteit Leiden. Bram Berends is advocaat bij Stibbe te Amsterdam.

2 'Directeur Partrust in gijzeling genomen', *Het Financieele Dagblad* 3 februari 2010, p. 11.

3 'Vijftien maanden cel geëist tegen Partrust-bestuurders voor oplichting', *Het Financieele Dagblad* 19 november 2019, p. 13.

4 'Gijzeling directeur Partrust', *Het Financieele Dagblad* 24 december 2009, voorpagina.

5 Bij een beleggingsobject met een inleg van meer dan 50.000 euro hield de AFM destijds geen preventief toezicht. De gedachte was dat dergelijke beleggingen in het algemeen alleen zouden worden gekocht door beleggers van wie verondersteld mocht worden dat zij voldoende deskundig zouden zijn om zich een behoorlijk inzicht te kunnen vormen van de aard van de aangeboden beleggingen. Mede naar aanleiding van het faillissement van Palm Invest en Partrust is de grens van 50.000 euro verhoogd naar 100.000 euro.

6 Leo Luchtman en Bart Louwerier hebben voor zover noodzakelijk toestemming verleend voor de publicatie van dit artikel en de publicatie van de gekozen citaten. Het artikel is gebaseerd op een interview dat de auteurs hebben gehouden met curatoren, en is dus in zoverre geschreven vanuit het perspectief van deze curatoren. De aard van dit artikel en de insteek van het interview maken dat wij niet alle gebeurtenissen diepgaand kunnen bespreken.

van de bosbouwconcessie in Guyana. Ecogarant was eigenaar van de teakhoutplantage in Costa Rica.

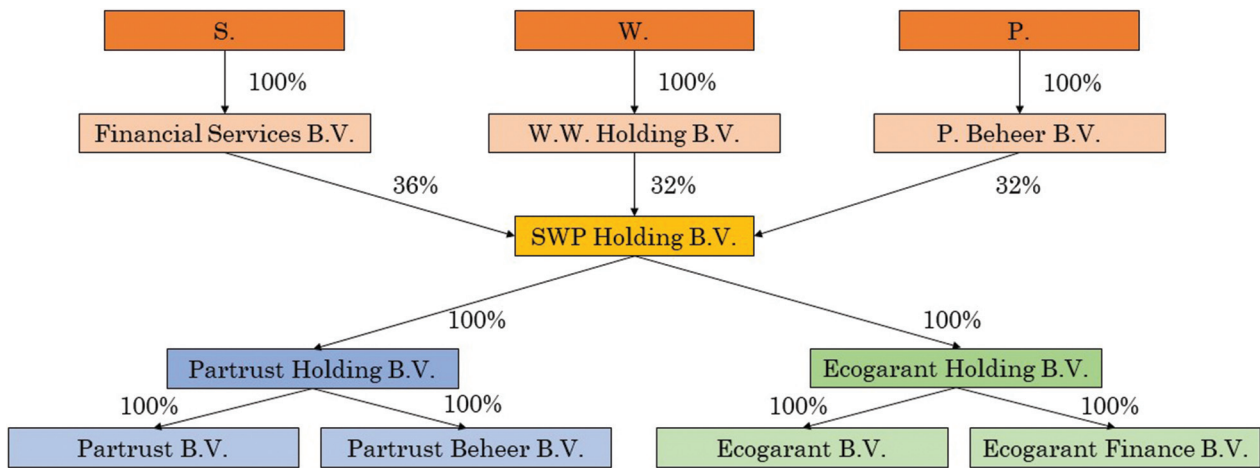
Om de hiervoor omschreven structuur enigszins inzichtelijk te maken is de volgende *structure chart* opgesteld (zie figuur 1 en 2 hieronder):

Tussen Ecogarant en Partrust bestond dus geen vennootschappelijke relatie. Wel kwamen deze partijen op 19 juli 2006 schriftelijk overeen dat Partrust, als tegenprestatie voor het ter beschikking stellen van haar marketingcapaciteit ten behoeve van het aantrekken van *funding* voor Ecogarant, een royalty zou krijgen gelijk aan 50 procent van de winstrechten die Ecogarant als gevolg van haar aandelenbelang in FEL (60 procent) zouden toekomen. De facto kwam

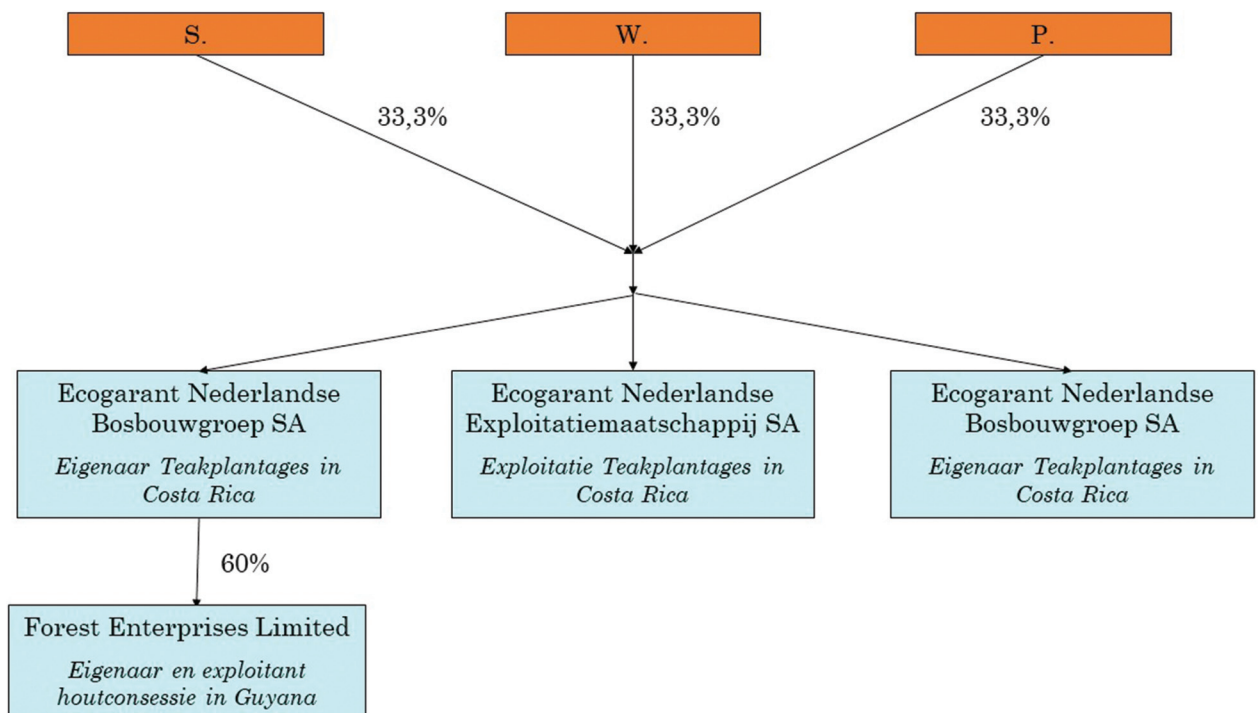
Partrust vanuit de opbrengst van de concessie die binnen FEL werd geëxploiteerd dus een percentage van 30 procent van de winsten toe.

In 2008 stelde Partrust haar obligatiehouders ervan in kennis dat zij niet meer in staat zou zijn de maandelijkse rente-uitkeringen te doen. Als gevolg van de onrust die door deze mededeling ontstond heeft Partrust uit een aantal obligatiehouders een Raad van Advies samengesteld die onderzoek naar de stand van zaken binnen de onderneming zou gaan doen. Deze Raad van Advies bracht op 25 maart 2009 een voorlopig rapport uit. In dit rapport werd onder meer geconcludeerd dat Partrust altijd de indruk heeft gewekt dat de investering in Guyana in het geheel (dus voor de volledige 60

Figuur 1. Organogram Partrust

Figuur 2. Organogram bosbouw

procent) aan Partrust toebehoorde, terwijl dit in werkelijkheid maar de helft van de 60 procent bleek te zijn.

Gelijktijdig met het onderzoek van de Raad van Advies heeft de AFM een onderzoek verricht naar de naleving van de Wet handhaving consumentenbescherming door Partrust. In haar rapport van 13 maart 2009 oordeelde de AFM dat Partrust haar beleggers essentiële informatie heeft onthouden over de verhouding tussen de inleg en de investeringen, de verhouding tussen de netto-inleg en de uitbetalingen aan obligatiehouders, de gerealiseerde kasstromen en de actuele financiële situatie van Partrust.⁷ De AFM heeft haar bevindingen onder de aandacht gebracht van het OM, en daarbij strafrechtelijk aangifte gedaan tegen Partrust. In haar aangifte sprak de AFM het vermoeden uit dat Partrust een 'rentecarrousel' onderhield en in feite haar beleggers oplichtte.

Enkele jaren na het rapport van de AFM is door de Rechtbank Zeeland-West-Brabant en het Hof Den Bosch vastgesteld dat Partrust ultimo 2005 een aanzienlijk negatief eigen vermogen had, maar dat het bestuur in de jaren daarna desalniettemin forse nieuwe verplichtingen jegens obligatiehouders is aangegaan. Partrust genereerde echter onvoldoende opbrengsten om aan de aangegane financieringsverplichtingen jegens de obligatiehouders te kunnen voldoen. Hierdoor kon Partrust in 2006 en 2007 alleen blijven voortbestaan indien nieuwe obligatiehouders werden gevonden, zodat met hun inleg de rente- en aflossingsverplichtingen van bestaande obligatiehouders afgedekt konden worden. Als een resultaat hiervan werd in 2008 maar liefst 74 procent van de nettotoename aan obligatieleningen aangewend voor bestaande renteverplichtingen. Het Hof overweegt in dit verband:

"(...) bij het vaststaande percentage dat in 2008 niet werd geïnvesteerd – 74% – dringen de begrippen "piramideren", "rentecarrousel" en "het ene gat met het andere vullen" zich nadrukkelijk op. Ook al zou, zoals S. nadrukkelijk stelt, iets dergelijks nooit de opzet zijn geweest van Partrust, dan doet dat er niet aan af dat in toenemende mate en in ieder geval vanaf 2008 het uiteindelijke bedrijfsmodel daar voor de nieuw aangetrokken obligatiehouders wel op neer kwam."⁸

3. De aanvang van het faillissement

3.1 Een slechte start

Op 10 april 2009 heeft de rechtbank aan Partrust surseance van betaling verleend. De aangestelde bewindvoerder Kessels kwam al relatief snel tot de conclusie dat de staat van de boedel zodanig was dat geen vooruitzicht bestond dat Partrust de schuldeisers nog zou kunnen betalen. Bovendien bleek dat de AFM op 15 april 2009 aan Partrust een last onder dwangsom had opgelegd, omdat Partrust (als hiervoor omschreven) een oneerlijke en misleidende

handelspraktijk had verricht.⁹ Een krappe maand na het uitspreken van de surseance vroeg de bewindvoerder het faillissement van Partrust aan.

Met de bewindvoerder was de rechtbank van mening dat het gezamenlijk actief geringer was dan het gezamenlijk passief. Als onderbouwing van die stelling werd gegeven dat "het leeuwendeel van de van obligatiehouders aange trokken gelden uitgeleend is aan gelieerde vennootschappen, waarbij zij geen dan wel onvoldoende marge kan behalen uit het verschil tussen de ontvangen rente en de aan de bestaande obligatiehouders te betalen rente." Bij gebreke van eigen activiteiten werd verwacht dat de gelieerde vennootschappen niet in staat zouden zijn deze terug te betalen. Bij beschikking van 20 mei 2009 is de surseance omgezet in faillissement met benoeming van Luchtman en Kessels als curatoren. Kort daarna is Kessels teruggetreden.

Bovendien was onvoldoende duidelijk of de investeringen van Partrust in de bomenplantages in Guyana en Costa Rica rendabel zouden kunnen worden, mede omdat ook derden aanspraak maakten op de houtkapconcessie in Guyana.¹⁰ De rechtbank was daarnaast van oordeel dat Partrust in strijd met het belang van de boedel had gehandeld door onvoldoende medewerking te verlenen aan de bewindvoerder en onvoldoende inzicht te verschaffen in de financiële positie van de onderneming. Volgens de rechtbank had het op de weg van Partrust gelegen "om de bewindvoerder gevraagd en ongevraagd alle relevante (financiële) informatie tijdig en volledig te verstrekken".¹¹ De toon voor het verdere verloop van het faillissement was daarmee gezet. Al bij aanvang van het faillissement was voor curatoren duidelijk dat de afwikkeling van het faillissement bewerkelijk zou zijn. Curatoren geven aan dat "al vanaf dag 1 helder was dat er geen samenwerking zou plaatsvinden tussen curatoren en bestuurders".

Partrust stelde hoger beroep in tegen de faillietverklaring. Volgens Partrust had zij wel degelijk alle informatie verstrekt die de regeling van surseance van haar vergde. Bovendien meende Partrust dat er een reëel vooruitzicht bestond dat zij naar verloop van tijd haar schuldeisers zou kunnen bevredigen, omdat zich een financier had gemeld. Partrust verweet de curator dat hij deze financier niet te woord had willen staan.¹² In de periode tussen de faillietverklaring en de behandeling van het hoger beroep, hadden de bestuurders van Partrust geprobeerd een reddingsplan op te stellen. Daartoe werden twee financiers geïntroduceerd, die uit de koker van een van de partners van trustkantoor V., de heer Van R. kwamen. Naar aanleiding van de bespreking over mogelijke financiering hebben S., W. en P. op 17 juni 2009 met curatoren een *standstill*-verklaring ondertekend waarin zij bevestigden dat zij tot aan de uitspraak in hoger beroep geen beschikkingshandelingen zouden verrichten, tenzij dat in het belang was van de gezamenlijke

7 Hof 's-Hertogenbosch 8 augustus 2017, ECLI:NL:GHSHE:2017:3520, r.o. 3.1.1.

8 Hof Den Bosch 8 augustus 2017, ECLI:NL:GHSHE:2017:3520, r.o. 3.6.3, waarin wordt verwezen naar de niet-gepubliceerde uitspraak van de rechtbank.

9 Als bedoeld in artikel 6:193d lid 1 BW.

10 Zie Hof Den Haag 18 augustus 2009, LJN BJ5457, r.o. 1.

11 Zie Hof Den Haag 18 augustus 2009, LJN BJ5457, r.o. 1, waarin wordt verwezen naar de niet-gepubliceerde uitspraak van de rechtbank.

12 Zie Hof Den Haag 18 augustus 2009, LJN BJ5457, r.o. 2.

schuldeisers en alleen na kennisgeving aan curatoren. In weerwil van de op 17 juni 2009 getekende *standstill*-verklaring heeft S. op 9 juli 2009 twee *Secured Loan Agreements* gesloten met de eerdergenoemde financiers. Op basis van deze overeenkomsten werden aan S. twee geldleningen van 300.000 euro verstrekt, waarbij S., W. en P. als zekerheid voor de terugbetaling onder meer een pandrecht op de (indirect) door hen gehouden aandelen in Ecogarant vestigden.

Uit de uitspraak van het hof blijkt dat in de periode tussen uitspreken van het faillissement op 20 mei 2009 en de behandeling van het hoger beroep op 7 juli 2009 meerdere discussies zijn ontstaan tussen Partrust en curatoren. Om die reden is de behandeling van het hoger beroep uitgesteld om Partrust in de gelegenheid te stellen een financieringsplan te overleggen waaruit zou moeten blijken dat en op welke wijze de schulden van Partrust op redelijke wijze zouden kunnen worden voldaan.¹³ Bij de voortgezette mondelinge behandeling bij het hof op 11 augustus 2009 zette de discussie over de geloofwaardigheid van het door Partrust opgestelde financieringsplan zich voort. Volgens Partrust zou het financieringsplan kortgezegd de financiële malaise kunnen omkeren, terwijl curatoren het plan beoordeelden als “*louter gebaseerd op verwachtingen*” en “*onvoldoende zeker*”.¹⁴

Het hof liet het door de rechtbank uitgesproken faillissement in stand. Het hof was bovendien van mening dat door (de bestuurders van) Partrust niet was voldaan aan de informatieplicht zoals bedoeld in de artikelen 105 en 106 Fw:

“Geconstateerd moet worden dat als een rode draad door het dossier loopt dat zowel de voormalige bewindvoerder als de curatoren (maar ook de AFM) Partrust verwijten dat de administratie van de vennootschap niet op orde is en dat de bestuurders van Partrust onvoldoende medewerking verlenen bij het verstrekken van herhaaldelijk verzochte informatie. Dat beeld van onvoldoende medewerking van de kant van de bestuurders van Partrust wordt in hoger beroep nog versterkt. [...] Bovendien getuigt de wijze waarop de verklaring van (bestuurders van Partrust) [...] niet van een voldoende coöperatieve houding, die in een faillissementssituatie vereist is.”¹⁵

3.2 Maatschappelijk belang

Het faillissement van Partrust zorgde voor grote maatschappelijke onrust. Honderden beleggers legden tussen 2000 en 2008 gezamenlijk zo'n 30 miljoen euro in.¹⁶ Bovendien was duidelijk – mede door de eerder gedane aangifte van de AFM en de inhoud van de uitspraken van de rechtbank en het hof inzake de faillietverklaring – dat er aanwijzingen waren die duiden op fraude. Luchtman zegt daarover het volgende:

“Ik zag dat er een heleboel fout moest zijn. Dat er een heleboel geld door beleggers was verschaft, zo'n 32 miljoen euro, en dat er dus een maatschappelijk belang meespeelde. Maar tegelijkertijd was er geen geld. Toen heb ik mij wel afgevraagd wat ik moest doen en hoe, nog daargelaten de vraag of er überhaupt verhaalsobjecten waren.”

Curatoren werden dus geconfronteerd met niet-meewerkende bestuurders, en tegelijkertijd een lege boedel waardoor het lastig was om informatie alsnog boven tafel te krijgen. Luchtman is vervolgens rugdekking gaan vragen bij de rechtbank:

“Mijn vraag aan de rechtbank was: willen we deze maatschappelijke wantoestand aanpakken of niet? Zo ja: dan moet er ook geld komen. Vanuit de rechter-commissaris was er vanaf minuut één rugdekking, die vond ook dat dit niet kon en hoe dan ook aan de kaak gesteld moest worden. Ik heb toen voorafgaand één conditie aan het verhaal verbonden, namelijk dat ik zekerheid wilde dat ik niet halverwege zou moeten stoppen omdat er geen geld meer was. Dan zou het zo zijn dat misdaad loont, en dat het loont om processen onnodig te vertragen. Dat wilde ik niet. De rechtbank stond er ook zo in.”

Curatoren en de rechter-commissaris hebben vervolgens contact gezocht met het ministerie om in het kader van de Garantstellingsregeling te overleggen over de financiering:

“We zijn uiteindelijk ook naar het ministerie geweest om ons uitgangspunt, dat het ging om het maatschappelijk belang, uit te leggen. Toen eenmaal bleek dat het een informatieoorlog was, is gekeken naar de vraag “Wat willen jullie en hoe gaan we dat financieren?”. De deal was dat ik iedere drie maanden uit mocht leggen wat ik verstookt had en dat werd dan ook keurig betaald. Het ging om enorme bedragen.”

De rugdekking van het ministerie en de rechter-commissaris was voor curatoren voldoende om de informatieoorlog aan te gaan om de benodigde informatie te bemachtigen om het faillissement in goede orde te kunnen afwickelen.

3.3 Informatieoorlog

De gebrekkige informatieverstrekking loopt als rode draad door het faillissement. “*Een relatie tussen curatoren en bestuurders is er nooit geweest.*” Bovendien werd door de bestuurders van Partrust “*geschermd*” met een deal voor de schuldeisers, maar daarover werd niet voldoende informatie verstrekt. Dat maakte het lastig om vat te krijgen op het faillissement en eventuele verhaalsmogelijkheden voor schuldeisers. Curatoren ervaarden het alsof zij in een informatieoorlog waren verwickeld met de bestuurders.

In december 2009 is Luchtman ter veiligstelling van de aandelen in Ecogarant, die in de *Secured Loan Agreements* waren verpand aan de financiers (zie hierboven onder 3.1), een kort geding gestart tegen S. en W., trustkantoor V. en haar directeur Van R. Inzet van de gevorderde voorzieningen was dat

13 Zie Hof Den Haag 18 augustus 2009, LJN BJ5457, r.o. 3-4.

14 Zie Hof Den Haag 18 augustus 2009, LJN BJ5457, r.o. 5.

15 Hof Den Haag 18 augustus 2009, LJN BJ5457, r.o. 7.1.

16 ‘ParTrust verdacht van faillissementsfraude’, ad.nl 6 april 2010, laatst geraadpleegd op 25 november 2022.

S. en W. en ook Van R. geen bestuursfuncties meer binnen FEL en Ecogarant zouden bekleden en dat zij geboden werden mee te werken aan de overdracht van de aandelen van P. Bovendien beoogden de voorzieningen te bereiken dat gedaagden mee zouden werken aan de opheffing van de op grond van de *Secured Loan Agreements* op de aandelen van Ecogarant gevestigde pandrechten. De voorzieningenrechter heeft begin 2010 de vorderingen toegewezen, mede omdat de voorzieningenrechter het aannemelijk achtte dat bestuurders aansprakelijk waren voor het boedeltekort op grond van artikel 2:248 BW wegens het schenden van de boekhoudplicht. De voorzieningenrechter achtte het bovendien aannemelijk dat bestuurders zich onrechtmatig hebben verrijkt ten koste van de beleggers.¹⁷

In deze periode hebben curatoren de rechter-commissaris meerdere malen verzocht om de bestuurders van Partrust in bewaring te stellen, om zo toegang te krijgen tot ontbrekende informatie over Partrust. Luchtman:

“Ik heb hem steeds laten horen door de rechter-commissaris en gijzelingsverzoeken gedaan. En er kwam iedere keer een klein stukje informatie, waardoor de rechtbank niet anders kon beslissen dan de gijzeling op te heffen. Dat is een hele tijd zo doorgegaan. En iedere keer als er dan een stukje informatie werd verstrekt, dan regende het vervolgens aansprakelijkstellingen. Aan mijn adres, aan het adres van de accountant, van de notaris, de behandelend rechter en ga zo maar door.”¹⁸

Ondertussen bleek dat de heren S. en W., in weerwil van hetgeen de voorzieningenrechter had overwogen, bezig waren de aandelen aan het verhaal van de boedel te onttrekken.¹⁹ Daarom is de curator een nieuw kort geding gestart waarin onder meer de levering van de (indirect) door hen gehouden aandelen in Ecogarant voor een symbolisch bedrag van 1 euro aan de boedel werd gevorderd. Bij vonnis van 12 april 2010 zijn S. en W. daartoe veroordeeld.²⁰ In hoger beroep heeft het Hof Den Bosch de uitspraken bevestigd, zij het dat het vonnis van 12 april 2010 waarbij S. en W. zijn veroordeeld tot levering van de aandelen is vernietigd omdat zij in de feitelijke onmogelijkheid verkeerden om aan die overdracht te voldoen.²¹

De discussie tussen bestuurders en curatoren liep zelfs zodanig uit de hand, dat de heer S. in een klacht gericht aan de president van de Rechtbank Rotterdam zijn ongenoegen uitte over Luchtman:

“Mijn klachten richten zich erop dat de rechtbank zich in het geheel niet onpartijdig opstelt en onvoldoende kritisch noch met inachtneming van mijn rechten en op onzorgvuldige wijze medewerking verleent aan de curator mr. L.

Luchtman. (...) De gang van zaken is temeer bezwaarlijk nu dat aan de rechtbank Rotterdam met onderbouwing is aangetoond dat mr. Luchtman de rechtbank(en) onjuist informeert en zelfs voorliegt. (...) In dat verband acht ik het relevant dat de curator mr. Luchtman van meet af aan ernstige beschuldigingen heeft geuit aan mijn adres, niet alleen ten overstaan van rechters maar tevens in de pers (...). Dat klemt te meer nu deze beschuldigingen worden geuit door een gewaardeerd curator die zelfs tot Ridder is benoemd. (...) Tot slot: per jaar plegen 400 ondernemers zelfmoord doordat zij in een faillissement betrokken zijn geraakt (...) Zowel financieel als wel fysiek ben ik aan de grens van het onmogelijke gebracht.”²²

Uit e-mailcorrespondentie bleek dat S. probeerde tijd te winnen.²³ In diezelfde periode is Louwerier naast Luchtman als mede-curator aangesteld in het faillissement van Partrust. Louwerier zegt daarover:

“Het was gewoon een loopgravenoorlog. Op iedere slak werd zout gelegd, iedere punt en komma werd uitgemolken. Ze zaten alles te ondermijnen.”

Voor curatoren was deze opstelling van bestuurders ook veelzeggend:

“Er werd gegooid met aansprakelijkheden en allerlei klachten en procedures. Dat versterkte wel mijn gevoel dat er iets te halen moest zijn. Want waarom zou je zo je best doen, als er niets te halen zou zijn? Want dat is dus de andere kant van het verhaal. Je kan zeggen; het was een voordeel dat ze zich zo snel verzetten, maar dan moest er dus ook wel iets zijn.”

4. Exploitatie van de concessie

Als beschreven kregen curatoren begin 2010 grip op de mogelijke verhaalsmogelijkheden in het buitenland. Zij vertrokken kort daarna naar Guyana en Costa Rica om te proberen die verhaalsmogelijkheden veilig te stellen. Curatoren kampten echter nog steeds met een gebrek aan informatie. Zij wisten niet of de concessie of de plantage iets op zouden kunnen brengen. Bij de lokale vennootschappen in Costa Rica was weliswaar een administratie aanwezig, maar deze bleek versleuteld te zijn. Een lokale notaris (de heer Pacheco) bleek in het bezit van de toegangscode tot de administratie. Hij bleek echter niet direct de intentie te hebben om mee te werken met curatoren. Luchtman zegt daarover:

“Toen ben ik naar Costa Rica gegaan om te kijken wat ik met notaris Pacheco geregeld kon krijgen. Het probleem was, dat was de notaris van Partrust en dus van die bestuurders. Maar ik kon daar ook niet weg. Hij weigerde

17 Rb. Breda 14 januari 2010, BK9185, 212234 KG ZA 09-730, JOR 2010/57, m.nt. Y. Borrius.

18 Zie ook derde faillissementsverslag in het faillissement van Partrust Beheer B.V., d.d. 20 januari 2011.

19 Derde faillissementsverslag in het faillissement van Partrust Beheer B.V., d.d. 20 januari 2011, met name par 4.2.

20 Rb. Breda 12 april 2010, ECLI:NL:RBBRE:2010:BM0812.

21 Hof 's-Hertogenbosch 29 mei 2012, ECLI:NL:GHSHE:2012:BW8102.

22 Derde faillissementsverslag in het faillissement van Partrust Beheer B.V., d.d. 20 januari 2011, bijlage 8.

23 Derde faillissementsverslag in het faillissement van Partrust Beheer B.V., d.d. 20 januari 2011, bijlage 10.

de dossiers mee te geven naar een ander land. Ik voelde me daar natuurlijk niet echt op mijn gemak.”

Als beschreven in de vorige paragraaf probeerden de heren S. en W. in deze periode de aandelen in Ecogarrant aan het verhaal van de boedel te onttrekken. Dit speelde terwijl Luchtman zich in Costa Rica bevond:

“Intussen werd S wel in gijzeling genomen. Dat speelde in dezelfde periode. Toen kreeg ik wel wat gegevens uit de administratie van S, dus ik kon niet anders dan de rechter-commissaris adviseren om de gijzeling te doen opheffen. Dat heb ik toen moeten doen, maar tegen heug en meug want ik had hem gegijzeld willen houden tot ik die aandelen terug had. En wat gebeurde er; achteraf blijkt dat toen ik terugkwam uit Costa Rica, S een paar dagen later is vrijgelaten en vervolgens is in een tijdsbestek van een week Pacheco overgekomen naar België en heeft toen de aktes in orde gemaakt die nodig waren om de aandelen over te dragen aan de investeerders die in 2009 hadden gefinancierd. Maar dat wist ik natuurlijk niet en werd voor mij verborgen gehouden.”

Curatoren zijn tegen deze investeerders (én trustkantoor V. als ook tegen de heer Van R.) een procedure begonnen (waarover meer in paragraaf 5.1 hieronder), die na een langdurig mediationtraject is geschikt. Als onderdeel van deze schikking hebben curatoren met investeerders afgesproken de mogelijkheid te onderzoeken om samen te gaan proberen de concessie in Guyana tot een succes te maken. Dit heeft in september 2011 geleid tot de ondertekening van een samenwerkingsovereenkomst waarbij de winstgerechtigdheid in Ecogarrant 50-50 is verdeeld tussen de boedel en de investeerders.

Inmiddels hadden curatoren enig inzicht verkregen in de situatie bij de onderneming in Guyana. Deze bleek zich nog altijd in de opstartfase te bevinden. Er werd weliswaar geproduceerd, maar nog te onregelmatig om kostendekkend te kunnen zijn. Curatoren hadden goede hoop dat de concessie op korte termijn zou gaan draaien. Over deze periode zegt Louwerier:

“Doorexploiteren vinden curatoren altijd een beetje spannend. Dan was dat in dit faillissement ook nog eens in Zuid-Amerika. Het exploiteren was ingegeven doordat de onderneming, beleggers en financiers zeiden: er zit daar geld, daar valt iets te halen. Er was ook geld om er iets van te maken, er waren mensen, er waren vergunningen verleend, er was een vennootschap, partijen waren bereid om er geld in te steken. Dus alles bij elkaar leek het kansrijk.”

De buitenlandse ondernemingen bleken ook een zekere aantrekkingskracht te hebben op derden die graag met de boedel samen wilden werken om de exploitatie tot een succes te maken. Hierover vertelt Louwerier:

“Dit soort fraudefaillissementen bukt van de opportunisten. Het is ongelooflijk wat voor mensen dat aantrekt. Partrust was een onderneming die reclame maakte met

duurzaam investeren, groen beleggen, ‘eco’ en al dat soort krachttermen. Daar zouden gigantische winsten mee worden gerealiseerd. Gegarandeerde Rentepercentages van 10-12% op jaarbasis. Te mooi om waar te zijn. Daar komen allemaal mensen op af die, denk ik dan maar, zelf ook een beetje zo in elkaar zitten.

Er was bijvoorbeeld een campinghouder uit Frankrijk die vond dat hij de aangewezen directeur was om de concessie uit het slop te trekken. Hij zou de enige zijn die wist hoe het in de oerwouden werkte, waar hij de machines vandaan moest halen, en hoe hij bomen uit het bos moest trekken. Hij wilde dan wel iedere maand op kosten van anderen businessclass naar Guyana vliegen. En als we daar niet meteen in mee gingen: kort geding. Continu. Dat was echt bizar.”

In Costa Rica bleek al snel dat het onderhoud van de teakhoutplantage niet kon plaatsvinden omdat daarvoor het benodigde geld ontbrak. De boedel zocht vervolgens contact met een Nederlander die eerder ook betrokken was bij andere faillissementen met uitlopers naar Costa Rica. De plantage is uiteindelijk verkocht voor USD 700.000. Deze opbrengst is, met toestemming van de andere betrokken partijen, in de concessie in Guyana gestopt.

In Guyana bleek het lokale management ondertussen niet in staat om een rendabele onderneming te drijven. In december 2011 is daarom besloten de productie stil te leggen en een nieuw ondernemingsplan op te stellen. Luchtman vertelt over de keren dat hij naar Guyana is geweest:

“Daar kwam je door eerst naar Paramaribo te vliegen. Daar vlieg je met een 8-persoons vliegtuigje naar Georgetown, Guyana. Daar moest je dan zorgen dat je een hotel vond. Overdag gingen we dan naar het kantoor.”

Louwerier vertelt:

“Guyana is echt een arm land. Je kan daar niks. Georgetown is een arme stad met een dierentuin met twee kalkoenen en een houten kerk. Dat is het enige wat er was. Er zou een lokale manager zijn en er was een kantoor van waaruit het geregeld moest worden. Ik ben ook twee keer in het oerwoud geweest. Een keer met een Nederlandse partij. Dat was een houthandelaar uit het oosten van het land die er ook wel geld in zag, en wilde investeren. Die houthandelaar wilde de concessie dan wel eerst zien. Ik ben toen met een bootje via de oceaan het oerwoud in gegaan. Dat was een dag varen, dwars door een enorm mangrovebos. Het gebied waarop de concessie betrekking had was ongeveer zo groot als de provincie Utrecht. Ergens midden in dat gebied was een hut gebouwd waar we konden slapen. We wisten ons in de rivier. Het gekke is, die boomstammen stonden daar allemaal al. De voorraad was er. Het is alleen een logistieke operatie hoe je die stammen uit het oerwoud naar de stad krijgt. Alle bomen waren gemerkt. De Guyana Forestry Commission had vergunningen verleend om per hectare

een aantal bomen te kappen. Er moesten daarvoor wel weggetjes aangelegd worden. Dat moest deels nog gebeuren.

Wij zijn toen teruggegaan naar Nederland en hebben een plan uitgewerkt. We hebben ook een manager daar aangesteld. Dat was een in Roemenië woonachtige Nederlander die zijn sporen had verdiend in de bosbouw. Het was echt zoeken naar mogelijkheden. Uiteindelijk is de Nederlandse houthandelaar daar aan de slag gegaan in samenwerking met de boedel.”

Ten behoeve van de exploitatie van de concessie werd personeel gezocht en werden nieuwe materialen aangeschaft. Die zouden vervolgens met de boot naar de concessie worden gebracht. Dat liep echter anders dan verwacht. Louwerier vertelt:

“Er waren dertig mensen in Georgetown aangenomen die naar de concessie zouden gaan. Alleen, omdat de kapitein van de boot gezocht werd in verband met drugs, voer de boot – met het aangenomen personeel – niet naar de concessie, maar de zee over naar Trinidad. Daar werd beslag op de boot gelegd. Toen moest ik die boot in Trinidad vrij gaan krijgen. Die lag daar aan de ketting. Ik ben toen vanuit Guyana naar Trinidad gevlogen om met een daar aangezochte advocaat het beslag op de boot eraf te krijgen. Uiteindelijk is dat gelukt en mocht de boot terug naar Guyana varen. Alleen was het aangenomen personeel natuurlijk weer verdwenen en moesten nieuwe mensen worden gezocht. Een gekkenhuis was het.”

Ook bleek dat een van de eerste ladingen met gezaagd hout in zwaar weer verloren was gegaan tijdens het transport naar de bewoonde wereld. Louwerier herinnert zich:

“De eerste boot met hout zou uit het oerwoud naar de stad worden getransporteerd om daar verkocht te worden. Die boot is letterlijk in het zicht van de haven gezonken. Dat hout zonk ook vanwege de hoge dichtheid van het materiaal. Er waren echter ook andere partijen, die zeiden dat het hout gewoon gestolen was.”

Uiteindelijk besloten curatoren geen geld en energie meer in de concessie te steken. Zij hebben al enige tijd niets meer van de concessie vernomen. Het vermoeden bestaat dat deze is ingetrokken nadat de *fees* die maandelijks aan de *Guyana Forestry Commission* betaald moesten worden niet meer konden worden voldaan. Louwerier:

“Uiteindelijk is het helaas allemaal letterlijk in de modder gezakt en in het water gevallen.”

Tijdens ons gesprek rees de vraag of curatoren het achteraf anders zouden hebben gedaan, en of ze de exploitatie van de concessie en de teakhoutplantage terugkijkend hetzelfde zouden hebben aangepakt. Louwerier zegt daarover:

“Dat vind ik een van de moeilijkste vragen om te beantwoorden. Dat denk ik haast wel. Achteraf is het makkelijk praten, dan ken je de informatie die je graag had willen hebben toen je de beslissingen moest nemen. Ik denk dat we van het begin af aan continu bezig zijn geweest met kijken of we verhaalsobjecten veilig konden stellen. Continu kwamen er mensen die zeiden: dit kan iets worden, hier zit muziek in. Die hebben we allemaal serieus genomen, en dat heeft veel aandacht en tijd gevegd. Ik denk dat dat ook moest: er was veel druk want er zat veel geld in en dat geld was weg. Maar de beleggers vonden dat er iets kon en moest gebeuren. Bovendien was er ook al veel geld in de houtbouwconcessie in Guyana gestoken vóórdat Partrust erbij kwam. Ook deze investeerders van het eerste uur zagen er heil in, en hebben ons willen overtuigen dat het mogelijk moest zijn een rendabele onderneming te exploiteren.”

Luchtman vult aan:

“In de eerste dagen van het faillissement heb ik de beleggers toegesproken. Je moet je voorstellen dat dit geen mensen zijn die geld over hadden, maar mensen die een AOW-uitkering kregen en die wat geld dat ze hadden hierin staken.

Er was een grote druk van de beleggers om iets te gaan doen. Wij konden het niet maken om vanaf dag een te zeggen: dit is niets waard. Wij wisten dat overigens simpelweg ook niet. Wel wisten wij dat als we niets zouden doen, de beleggers zeker hun inleg kwijt zouden zijn. Nu was er tenminste nog een kans dat er iets zou terugkomen, maar het heeft minstens anderhalf jaar geduurd tot we grip hadden op de informatie over de concessie.”

Nadat curatoren afscheid hadden genomen van de buitenlandse verhaalsmogelijkheden konden zij zich volledig focussen op een ander element van het faillissement dat veel tijd en aandacht vergde: de verschillende aansprakelijkheidsprocedures. Deze zullen in de volgende paragraaf worden besproken.

5. De aansprakelijkheidsprocedures

5.1 Procedure tegen de betrokkenen bij de Secured Loan Agreements

In april 2011 zijn curatoren een bodemprocedure gestart tegen de betrokkenen bij de Secured Loan Agreements, te weten trustkantoor V., de heer Van R., de investeerders en de natuurlijk personen achter deze investeerders. Inzet van de procedure was een verklaring voor recht dat de gedaagden onrechtmatig hebben gehandeld ten opzichte van de boedel van Partrust en dat zij hoofdelijk aansprakelijk zijn voor de schade die de boedel daardoor heeft geleden. Het gevorderde schadebedrag oversteede de 3 miljoen euro.

In de loop van het faillissement kwamen curatoren erachter dat deze investeerders niet zo kwaadwillig bleken als eerder gedacht. Louwerier zegt daarover het volgende:

“In de loop van 2011 werd langzaam duidelijk dat de financiers die S samen met Van R aan boord had getrokken vlak na het faillissement, die twee keer drie ton hadden verstrekt, min of meer ongewild in een wespennest terecht waren gekomen. Eerst wilden ze onzichtbaar blijven voor ons, ze wilden met ons niks te maken hebben. Maar op een gegeven moment zijn zij via hun advocaat contact met ons op gaan nemen. En toen bleek ook wel dat zij ook maar ergens in waren gezogen. Op enig moment kwam de vraag op of we niet samen moesten gaan kijken of we iets van die concessie kunnen maken. We zijn toen gaan werken aan een pact, aan een samenwerkingsovereenkomst tussen de boedel en de investeerders om in Guyana toch te proberen om van hun investering in de concessies iets te maken.”

Uiteindelijk is de zaak door gebruik te maken van mediation geschikt, waarbij trustkantoor V. en de heer Van R. een bedrag van 900.000 euro aan de boedel hebben betaald.²⁴ Volgens curatoren zijn partijen goed weggekomen met die schikking. Luchtman zegt daarover het volgende:

“Ik ben ervan overtuigd dat als die zaak nu had gespeeld, dat de uitkomst anders zou zijn geweest, en ook tegen minder kosten. In die tijd hing er nog een odeur van vertrouwen en geheimhouding om trustkantoren heen waarmee men de achterliggende partijen kon afschermen. Dat is in de huidige tijd, waar transparantie en governance een dominante rol spelen, anders.”

5.2 Procedures tegen de bestuurders en diens partners

Na veel wikken en wegen zijn curatoren in 2013 ook een bodemprocedure gestart tegen de bestuurders S., W. en P. op grond van bestuurdersaansprakelijkheid. Inzet was een schadevergoeding van minimaal 30 miljoen euro. Ondanks duidelijke signalen van fraude bij aanvang van het faillissement, was het voor curatoren niet evident dat een aansprakelijkheidsprocedure opportuun zou zijn. Louwerier legt uit:

“Het probleem van die aansprakelijkheidsprocedure was het verhaal. Er werd de hele tijd gezegd door beleggers dat er ergens geld moest zijn, maar we hadden geen enkele clou of aanknopingspunt waar we moesten zoeken.”

Uiteindelijk besloten curatoren toch om een aansprakelijkheidsprocedure op te tuigen vanwege het maatschappelijk belang. Daarbij speelde ook zeer nadrukkelijk de sterke wens van FIOD en OM een belangrijke rol. Louwerier zegt daarover:

“Een andere reden om die aansprakelijkheidsprocedure door te zetten was, dat er aangifte was gedaan bij de FIOD

en dat het OM de zaak ook aanhangig heeft gemaakt, Het OM nam de zaak serieus en wilde er gevolg aan geven.”

Curatoren verweten de bestuurders vooral het niet voldoen aan de administratieplicht en de deponeringsverplichting en het misleiden van de beleggers in meerdere opzichten.²⁵ Een van de geschilpunten was of de overtreding van de termijn voor openbaarmaking van de jaarrekening (art. 2:394 lid 3 BW) met twee maanden en drie dagen een onbelangrijk verzuim oplevert in de zin van artikel 2:248 lid 2 BW.²⁶ De rechtbank oordeelde dat geen sprake was van een onbelangrijk verzuim. Het hof bevestigt de zienswijze dat het hier niet gaat om een termijnoverschrijding van enkele dagen en er dus geen sprake is van een onbelangrijke termijnoverschrijding. Volgens het hof is de termijn zodanig lang dat “hogere eisen moeten worden gesteld aan de verklaring die [appellant] geeft voor de termijnoverschrijding om deze overschrijding aan te merken als een onbelangrijk verzuim”.²⁷ De genoemde verklaringen van bestuurders zijn volgens het hof niet voldoende om aan te nemen dat de overschrijding kan worden aangemerkt als een onbelangrijk verzuim.²⁸

Een ander geschilpunt zag op het tweede bewijsvermoeden uit artikel 2:248 lid 2 BW. Het hof overweegt dat bestuurders dit bewijsvermoeden kunnen ontzenuwen door aanneemelijk te maken dat “dat andere feiten en omstandigheden dan zijn onbehoorlijke taakvervulling – in het algemeen, dus niet beperkt tot schending van de publicatieplicht – een belangrijke oorzaak van het faillissement zijn geweest.” Interessant is dat in deze zaak appellant het verwijt maakte dat de rechtbank het criterium “aanneemelijk maken” te stringent had toegepast. Het hof benadrukt hierover dat “dat aanneemelijk gemaakt moet worden dat andere feiten en omstandigheden dan het kennelijk onbehoorlijk bestuur (dat door de te late publicatie onweerlegbaar vast staat) de oorzaken van het faillissement waren en niet, zoals [appellant] onder meer bij pleidooi heeft aangevoerd (...) andere feiten of omstandigheden dan de te late publicatie zelf.”²⁹ Het hof lijkt te suggereren dat geen interne andere oorzaken kunnen worden aangedragen, hetgeen haaks lijkt te staan op het recente arrest van de Hoge Raad in Mobile Services, waar de Hoge Raad overwoog dat “naast van buiten komende oorzaken, kan ook handelen of nalaten van een of meer bestuurders dat op zichzelf beschouwd geen onbehoorlijke taakvervulling oplevert – en waarvan dus niet gezegd kan worden dat geen redelijk denkend bestuurder onder dezelfde omstandigheden aldus zou hebben gehandeld – voldoende zijn voor ontzenuwing van het in art. 2:248 lid 2 BW bedoelde vermoeden.”³⁰

²⁴ Negende faillissementsverslag in het faillissement van Partrust Beheer B.V., d.d. 3 december 2013; Tiende faillissementsverslag in het faillissement van Partrust Beheer B.V., d.d. 9 juli 2014.

²⁵ Achtste faillissementsverslag in het faillissement van Partrust Beheer B.V., d.d. 4 juni 2013.

²⁶ Zie Hof 's-Hertogenbosch 8 augustus 2017, ECLI:NL:GHSHE:2017:3508, r.o. 3.4.1 en 3.4.2.

²⁷ Hof 's-Hertogenbosch 8 augustus 2017, ECLI:NL:GHSHE:2017:3508, r.o. 3.4.2.

²⁸ Hof 's-Hertogenbosch 8 augustus 2017, ECLI:NL:GHSHE:2017:3508, r.o. 3.4.8.

²⁹ Hof 's-Hertogenbosch 8 augustus 2017, ECLI:NL:GHSHE:2017:3508, r.o. 3.6.1.

³⁰ HR 9 juli 2021, ECLI:NL:HR:2021:1099.

Ook tijdens de procedure bleef het getouwtrek tussen curatoren en bestuurders doorgaan. Bestuurders probeerden op allerlei manieren de procedures te rekken, onder meer door in de strafzaak allerlei verzoeken te doen. Louwerier legt uit:

“De strafadvocaten van de heren S en P hebben enorm veel zand in de raderen gestrooid door om de haverklap te verzoeken een rogatoire commissie naar Zuid-Amerika te sturen. Dan hadden ze daar verhoren gehad, kwamen ze terug en bleek dat niet de juiste vragen waren gesteld en er nog een keer gehoord moest worden. Dan ging het hele circus weer die kant op. Dus het heeft jaren geduurd voordat die strafzaak uiteindelijk op zitting werd gebracht. Maar de behandelend officier wilde per se dat wij de aansprakelijkheidsprocedure voort zouden zetten, net zoals wij wilden dat zij de strafzaak zouden voortzetten. En er werden natuurlijk continue pogingen gedaan om ons tegen elkaar uit te spelen.”

Luchtman voegt daaraan toe:

“Er werden ook wob-verzoeken gedaan om kantoor zwart te maken, we zouden dan alle informatie over alle faillissementen die we behandelden moeten overleggen.”

Klap op de vuurpijl was het verwijt van bestuurders aan curatoren dat het boedeltekort is veroorzaakt door de wijze waarop curatoren het boedelbeheer hebben uitgevoerd, omdat een “*veelvoud van miljoenen*” was uitgegeven om waardevolle bestanddelen te gelde te maken, maar dit op “*uitermate onzorgvuldige en onjuiste wijze*” is gedaan. Het hof heeft deze argumenten van tafel geveegd.³¹

6. Afsluiting

Het faillissement van Partrust heeft de gemoederen lange tijd beziggehouden. Uiteindelijk hebben alle inspanningen van curatoren niet geleid tot uitkering aan de beleggers of de crediteuren.³² Op de vraag of zij achteraf iets anders hadden gedaan, antwoorden curatoren:

“Waarschijnlijk uiteindelijk toch niet. Vanaf het begin is de aanpak uitvoerig besproken met de rechters-commissaris en wisten wij ons door hen gesteund. Ook is gedurende het gehele traject veel en regelmatig contact geweest met een groep beleggers en zijn de verschillende stappen met hen besproken. Er hebben ten overstaan van de rechter-commissaris ook ten minste 2 crediteurenvergaderingen in de rechtbank plaatsgevonden waarbij het plan van aanpak met de crediteuren is besproken. Zou een dergelijk faillissement weer op ons pad komen, dan zouden wij het weer zo doen.”

Dit faillissement heeft niet alleen van curatoren, maar ook van de rechtbank (Rotterdam) veel gevergd. Er zijn tientallen procedures gevoerd variërend van (uiteraard) ontslag van curatoren, appel daartegen, als ook verzoeken tot wraking van de rechter-commissaris etcetera. In de loop der jaren hebben overigens vijf rechters-commissaris elkaar opgevolgd. Louwerier:

“Dit faillissement heeft mij ook weer bewust gemaakt van het grote belang van persoonlijke contacten met de rechtbank, in het bijzonder de rechter-commissaris en de gerechtssecretaris. Met alle vijf de rechters-commissaris was vanaf het allereerste begin goed contact. Met de gerechtssecretaris werd zeer regelmatig afgestemd wat de volgende stappen en handelingen zouden zijn. De lijnen waren kort en er werd pragmatisch opgetreden. Nu ik erop terugkijk ben ik er eens te meer van overtuigd dat goed toezicht staat of valt met directe en open communicatie en dialoog.”

Belangrijkste les uit de discussie met de bestuurders is volgens curatoren hoeveel tijd en aandacht een dergelijk faillissement kost. Louwerier zegt daarover:

“Dat is een van de leermomenten ook voor ons, als je zoiets krijgt dan moet je fulltime beschikbaar zijn. Ik heb het nu ook weer teruggelezen die discussies over de informatieplicht. Je moet zó snel kunnen reageren per fax of per mail. Het gaat niet alleen om uren of dagen, maar ook om minuten soms. Continu loop je achter de feiten aan. Je kunt dit alleen doen als je er bovenop zit.”

Gelukkig was dat voor Luchtman geen probleem:

“De frustratie van de bestuurders was dat ik dat dus ook kon, omdat ik bijna met pensioen zou gaan en nagenoeg mijn gehele praktijk al had overgedaan aan kantoorgenoten. Daar baalden die bestuurders natuurlijk vreselijk van, dat als ze een mail stuurden, ze binnen een minuut iets terug hadden. Je kunt ook nauwelijks iets uitbesteden, en je moet alles echt zelf lezen, want bijna alles was aan elkaar verknoopt. Als je het dan aan een kantoorgenoot overlaat, dan mist die relevante context. Je moet de link kunnen leggen met andere gebeurtenissen. Het is in het eerste jaar van dit faillissement echt een enorm voordeel geweest dat ik fulltime voor Partrust beschikbaar was.”

31 Hof 's-Hertogenbosch 8 augustus 2017, ECLI:NL:GHSHE:2017:3508, r.o. 3.7.5 en 3.8.2-3.8.4.

32 Zeventiende faillissementsverslag in het faillissement van Partrust Beheer B.V., d.d. 26 februari 2018.